

**ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ
НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ У СВІТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

У роботі досліджено діяльність міжнародних корпорацій та особливості їхнього впливу на процес формування та реалізації міжнародної та національної політики в умовах глобалізації. Акцентується увага, що глобалізація торкнулася всіх сфер суспільного життя, адже глобалізаційні процеси відбуваються у праві, економіці, політиці, соціальній сфері, культурі, що дає підстави говорити про формування глобальної світової системи суспільних відносин. Робиться висновок, що наддержавні утворення все більше і більше у своїх рішеннях керуються не інтересами суб'єктів, що входять до складу наддержавного утворення, а інтересами міжнародних корпорацій. Тобто центр прийняття політичних, економічних і культурно-ціннісних рішень поступово зміщується в бік міжнародних корпорацій. Констатується, що одним із наслідків глобалізаційних процесів, які відбуваються у світі, є те, що вирішення багатьох питань у економічній, політичній та культурно-ціннісній сферах здійснюється не на рівні влади окремої держави і не на рівні органів наддержавних утворень, а у головному офісі міжнародної корпорації, яка має достатні організаційні, інтелектуальні та матеріальні ресурси для лобювання своїх інтересів у світовій політиці. Зазначається, що міжнародні корпорації є політичними суб'єктами міжнародних відносин і саме під їхнім впливом змінюється політичний простір, зароджуються і розвиваються нові центри прийняття ключових рішень. Наголошено, що міжнародні корпорації не намагаються прилаштуватися до індивідуальних потреб споживача, а реалізують політику «виховання у споживача потреб стандартизованої продукції чи послуг». Саме тому міжнародні корпорації впливають не тільки на економічні та політичні процеси, що відбуваються у світі, а й на процеси формування цінностей у сфері культури. Зроблено висновок, що вирішення багатьох нагальних завдань сучасності переходить у площину інтересів міжнародних корпорацій, які лежать за межами окремо взятих національних держав і навіть за межами сучасних наддержавних утворень.

Ключові слова: глобалізація, міжнародні корпорації, наддержавні утворення, світова економіка, політичні процеси у світі.

The paper investigates the activities of international corporations and the peculiarities of their influence on the process of formation and implementation of international and national policies in the context of globalization. Attention is drawn to the fact that globalization has touched all spheres of public life, because globalization processes take place in law, economy, politics, social sphere, culture, which gives reason to speak about the formation of the global world system of social relations. It is concluded that superstate entities are increasingly driven by international corporations' interests rather than by the interests of the entities within the superstate. That is, the center of political, economic and cultural decision-making is gradually shifting towards international corporations. It is stated that one of the consequences of globalization processes taking

place in the world is that many issues in the economic, political and cultural spheres are resolved not at the level of the authorities of the individual state or at the level of the bodies of supranational entities, but at the headquarters of the international a corporation that has sufficient organizational, intellectual and material resources to lobby its interests in world politics. It is noted that international corporations are political actors in international relations, and it is under their influence that the political space is changing, new centers of decision-making are emerging and developing. It is emphasized that international corporations do not try to adapt to the individual needs of the consumer, but implement the policy of “educating the consumer of the needs of standardized products or services”. That is why international corporations influence not only the economic and political processes taking place in the world, but also the processes of value formation in the cultural sphere. It is concluded that the solution of many urgent problems of the present goes to the sphere of interests of international corporations, which lie outside the separate nation-states and, even, beyond the existing superstate entities.

Key words: *globalization, international corporations, superstate entities, world economy, political processes in the world.*

Вступ. Глобалізація торкнулася всіх сфер суспільного життя, адже глобалізаційні процеси відбуваються у праві, економіці, політиці, соціальній сфері, культурі, що дає підстави говорити про формування глобальної світової системи суспільних відносин. За останнє десятиліття Україна активно реалізує євроінтеграційні наміри, намагається стати потужним учасником світової економіки та робить перші кроки у регулюванні відносин із міжнародними корпораціями як країна, яка приймає їхні інвестиції. Відкритість України зовнішньому світу ставить перед нашою країною нові виклики. Це, у свою чергу, вимагає від нашої країни, по-перше, дослідження ефективності формування і реалізації національної політики в глобальному середовищі, по-друге, встановлення особливостей впливу діяльності міжнародних корпорацій на національну політику держави, та, по-третє, розроблення програми дій щодо використання переваг країни у глобальному економічному просторі.

Зважаючи на необхідність наукового переосмислення сучасних процесів формування і реалізації політики як сфери життєдіяльності людства, дослідження впливу діяльності міжнародних корпорацій на політичні процеси у світі в умовах глобалізації є вкрай актуальним.

Певні аспекти діяльності міжнародних корпорацій досліджувалися в працях К.С. Архіпової, К.Ю. Величко, І.О. Давидової, Е.М. Лимонової, О.В. Пазиніч, Н.Д. Чалої, О.В. Чернової та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних науковців.

Натомість ризики обмеження державного суверенітету в угоду інтересам наддержавних утворень, а також питання зміни фактичних центрів формування політики у світі залишаються і сьогодні малодослідженими з наукового погляду.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу діяльності міжнародних корпорацій на політичні процеси у світі в умовах глобалізації.

Результати дослідження. Глобалізація та постійний розвиток економічних відносин у світі є важливими приводами для перегляду традиційних уявлень про державний суверенітет і механізми його реалізації, про національну та міжнародну політику, а також про центри прийняття рішень, які безпосередньо впливають на політичні процеси у світі. В Україні в спеціальній літературі довгий час глобалізацію розглядали виключно в контексті інтеграції (приєднання) нашої країни до економічного, політичного та культурного простору держав світу у вигляді наддержавних утворень (ЄС, СОТ, ООН та інше). У таких дослідженнях глобалізація, як правило, розглядалася як неминучий процес, який можливо тимчасово загальмувати, але неможливо повністю зупинити в сучасному устрою світових відносин. Саме тому, по-перше, визначалися ймовірні ризики в економіці, політиці та культурі, які можуть виникнути в Україні в умовах глобалізації; по-друге, пропонувалися відповідні «дорожні карти» економічної, політичної та культурної інтеграції України в міжнародну економіку, Європейський Союз, європейський культурний простір тощо; по-третє, надавалися рекомендації щодо захисту національних інтересів України як суб'єкта міжнародних відносин в умовах глобалізації. Наприклад, Н.Д. Чала, досліджуючи механізми державного управління економічним розвитком України в умовах глобалізації, підкреслює: «... глобалізація впливає на пришвидшення процесів проникнення на внутрішній ринок імпортованих інноваційних або більш дешевих товарів, що спричинює деіндустріалізацію вітчизняної

економіки» [1, с. 5]. «Завданням же нашої держави в таких умовах, – продовжує Н.Д. Чала, – є, по-перше, прогнозування ймовірних негативних ризиків і, по-друге, впровадження адекватних механізмів вчасного реагування на них для захисту національних інтересів». Отже, підкреслюємо, що глобалізація сприймається політиками, економістами, юристами та іншою фаховою спільнотою як незворотний процес для України, а тому вся увага прикута до мінімізації негативних наслідків інтеграції нашої країни у світову економіку, політику та культуру. В цих процесах Україна не є центром прийняття політичних, економічних і культурно-ціннісних рішень. Вона пристосовується до правил, які розроблялися без неї і які не завжди враховують її національні інтереси, йде на поступки в питаннях, які є важливими для розвитку економічних відносин усередині держави, задовольняється роллю аутсайдера, тому що лише таку роль їй запропонували в сучасній системі світових економічних відносин тощо. Але не це є головною проблемою України та інших держав світу як суб'єктів міжнародного права. Проблема полягає в тому, що наддержавні утворення все більше і більше у своїх рішеннях керуються не інтересами суб'єктів, які входять до складу наддержавного утворення, а інтересами міжнародних корпорацій. Тобто центр прийняття політичних, економічних і культурно-ціннісних рішень поступово зміщується в бік міжнародних корпорацій. І якщо раніше зменшення державного суверенітету окремих держав, які є учасниками наддержавних утворень, можна було пояснити пріоритетом загальних наднаціональних інтересів над інтересами окремої держави, то сьогодні все частіше виникає доречне запитання: «Чому будь-яка суверенна держава на шкоду своїм національним інтересам повинна задовольняти інтереси міжнародних корпорацій, навіть якщо вони були схвалені у рішеннях наддержавних утворень?». Таке застереження висловлюють у своїх публікаціях численні науковці. Наприклад, О.В. Бурдяк стверджує, що великі міжнародні корпорації задовольняють сьогодні у сфері міжнародної політики виключно власні політичні інтереси і щороку їхня сила та вплив зростають, адже вони втягують у сферу своєї діяльності потужні фінансові, природні, людські ресурси та технології. Вже сьогодні їх можна сприймати на міжнародній арені як альтернативні центри прийняття ключових політичних рішень, а їхня висока транскордонна ефективність, гнучкість, фінансові й інформаційні можливості дозволили їм стати новими акторами світової політики [2, с. 233]. Подібне застереження висловлює також Н.Д. Чала, яка зазначає: «Одним із проявів глобалізації у процесах прийняття державно-управлінських рішень є зростання впливу рекомендацій наднаціональних управлінських інституцій, врахування інтересів транснаціональних компаній, що для країн із малим внеском у світову економіку (серед яких є Україна) посилює залежність від зовнішньої кон'юнктури та ризики» [1, с. 5].

Отже, розглянемо особливості впливу діяльності міжнародних корпорацій на політичні процеси у світі в умовах глобалізації.

Міжнародні корпорації різняться між собою за організаційною формою. Сьогодні виділяють три види міжнародних корпорацій: транснаціональні корпорації (наприклад, фірми «General Motors», «Ford» та інші), багатонаціональні корпорації (наприклад, концерн «Unilever» та інші) та міжнародні корпоративні спілки (наприклад, консорціум «Airbus Industry» та інші). Транснаціональні корпорації є найбільшими компаніями серед інших міжнародних корпорацій, а тому саме їхньому впливу на політичні процеси у світі в умовах глобалізації приділяється найбільше уваги в науковій літературі [3; 4]. Водночас усі міжнародні корпорації відіграють важливу роль у процесі глобалізації та мають суттєвий вплив на розвиток економічних, політичних і навіть культурно-ціннісних відносин у світі. Пояснюється це тим, що: 1) діяльність міжнародних корпорацій завжди пов'язана з впровадженням організаційних і технологічних інновацій; 2) вони не тільки користуються перевагами інформаційних технологій, розвивають і поширюють їх, але й сприяють уніфікації цих технологій та інтеграції телекомунікацій; 3) міжнародні корпорації, на відміну від багатьох інших суб'єктів світової економіки, своєю діяльністю створюють умови для подальшого активного розвитку глобалізаційних процесів у світі [3, с. 94].

Наприклад, О.В. Чернова і О.В. Пазиніч, досліджуючи роль транснаціональних корпорацій у міжнародній економічній системі, підкреслюють, що їхня значимість постійно зростає, особливо, коли це стосується питань створення світового валового продукту, підвищення частки міжнародного руху капіталу, праці та інших ресурсів. У світовій економіці на їхню частку «припадає 80% торговельних операцій з обміну високими технологіями, 80% виробництва всієї продукції електроніки і хімії, 95% фармацевтики, 76% продукції машинобудування» [4, с. 26].

Водночас діяльність міжнародних корпорацій хоча і сприяє процесам глобалізації у світі, має і негативні моменти, а саме: «стандартизована глобальна стратегія випускає зі свого поля зору сегменти, які все ще відрізняються соціальними, культурними, економічними і правови-

ми маркерами, не повною мірою відповідаючи реальним потребам споживачів» [3, с. 99]. Тобто міжнародні корпорації не намагаються прилаштуватися до індивідуальних потреб споживача, а реалізують політику «виховання у споживача потреб стандартизованої продукції чи послуг». Саме тому міжнародні корпорації мають вплив не тільки на економічні та політичні процеси, що відбуваються у світі, але й на процеси формування цінностей у сфері культури.

Вирішення багатьох нагальних завдань сучасності переходить у площину інтересів міжнародних корпорацій, які лежать за межами окремо взятих національних держав і навіть за межами сучасних наддержавних утворень. Одним із наслідків глобалізаційних процесів, що відбуваються у світі, є те, що вирішення багатьох питань у економічній, політичній та культурно-ціннісній сферах відбувається не на рівні влади окремої держави і не на рівні органів наддержавних утворень, а в головному офісі міжнародної корпорації, яка має достатні організаційні, інтелектуальні та матеріальні ресурси для лобювання своїх інтересів у світовій політиці. Доводиться визнати, що міжнародні корпорації є політичними суб'єктами міжнародних відносин і саме під їхнім впливом змінюється політичний простір, зароджуються і розвиваються нові центри прийняття ключових рішень. Наприклад, О.В. Альошина підкреслює: «Зростання економічної могутності транснаціональних корпорацій неминуче спричиняє і посилення політичного впливу корпорацій на світовій арені та у відповідній державі. Поєднання обох складників перетворює державу на впливового актора світових масштабів» [5, с. 12]. Справді, потужні міжнародні корпорації з одонаціональним акціонерним капіталом сприяють перетворенню звичайної держави в одного із світових лідерів в економіці. Водночас така держава поступово починає генерувати та захищати не національні інтереси, обумовлені потребами всього населення країни, а інтереси міжнародної корпорації, що на певному етапі приведе до виникнення протиріч між інтересами міжнародної корпорації та національними інтересами держави, в якій корпорація базується та функціонує.

Отже, виникає наступна проблема, яка пов'язана з діяльністю міжнародних корпорацій і потребує свого вирішення вже сьогодні. Поступовий розвиток міжнародних корпорацій посилює протиріччя інтересів між корпораціями та державами.

Е.М. Лимонова і К.С. Архіпова слушно зазначають, що сьогодні у світі роль транснаціональних корпорацій посилюється і, навпаки, слабшає роль національних економік, що приводить до протиріччя інтересів між транснаціональними корпораціями та державами [3, с. 99–100]. Таке протиріччя може негативно впливати на економічний, політичний і навіть культурно-ціннісний стан у державі. Саме тому Е.М. Лимонова і К.С. Архіпова пропонують звернути особливу увагу на необхідність регулювання діяльності транснаціональних корпорацій. До речі, фінансові статки, якими оперують міжнародні корпорації, часто перевищують бюджети національних економік країн. О.В. Чернова і О.В. Пазиніч наголошують: «Однією з головних проблем функціонування ТНК є розходження інтересів компаній та урядів приймаючих країн. Окрім незбалансованості інтересів, діяльність ТНК супроводжується іншими економічними, політичними, валютно-фінансовими, законодавчими ризиками» [4, с. 26].

Висновки. На підставі дослідження діяльності міжнародних корпорацій та їхнього впливу на політичні процеси у світі в умовах глобалізації можна зробити такі висновки.

Наддержавні утворення все більше і більше у своїх рішеннях керуються не інтересами суб'єктів, що входять до складу наддержавного утворення, а інтересами міжнародних корпорацій. Тобто центр прийняття політичних, економічних і культурно-ціннісних рішень поступово зміщується в бік міжнародних корпорацій. Одним із наслідків глобалізаційних процесів, що відбуваються у світі, є те, що вирішення багатьох питань у економічній, політичній та культурно-ціннісній сферах відбувається не на рівні влади окремої держави і не на рівні органів наддержавних утворень, а в головному офісі міжнародної корпорації, яка має достатні організаційні, інтелектуальні та матеріальні ресурси для лобювання своїх інтересів у світовій політиці.

Доводиться визнати, що міжнародні корпорації є політичними суб'єктами міжнародних відносин і саме під їхнім впливом змінюється політичний простір, зароджуються і розвиваються нові центри прийняття ключових рішень.

Список використаних джерел:

1. Чала Н.Д. Механізми державного управління економічним розвитком України в умовах глобалізації : дис. .... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 – «Механізми державного управління»; Академія муніципального управління. Київ, 2012. 418 с.

2. Бурдяк О.В. Зростання ролі ТНК у міжнародних політичних відносинах в умовах глобалізації. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2013. Т. 25–26. С. 233–238. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2013_25-26_47.

Міжнародне право

---

3. Лимонова Е.М., Архіпова К.С. Транснаціональні корпорації: основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 1 (16). С. 93–101.

4. Чернова О.В., Пазиніч О.В. Транснаціональні корпорації в міжнародній економічній системі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 12. С. 24–26.

5. Алешина А.В. Транснационализация международных отношений в современном мире и ее влияние на мировые политические процессы : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : 23.00.04 – «Политические проблемы международных отношений, глобального и регионального развития». Москва, 2011. 20 с.